

Anna Maria Praßler

Drugo

Tisto leto, ko sem zaključevala doktorsko disertacijo, sem smrt le stežka dojemala drugače kot simbolno. Rimljani so trupla obsojenih na boj v Koloseju metali v Tiberio; njihova drža je bila morda resda pragmatična, jaz pa sem v tem videla prisposodbo: Rim mora človek zapustiti skozi vode, ki vsrkavajo umazanijo mesta, dušečega se v soparici, in ki se mešajo z lužnico rimske kloake. Moje misli so se tisto poletje vrtele okrog tega in ničesar drugega, nisem jim dovolila, da bi ušle kam drugam, in sicer manj zaradi akademske vneme, temveč bolj iz strahu pred tem, pred čemer so pobegnile, prav nič lahkonožne in lahkokrile, kot mislim radi pripisujemo, ne. Naporno je bilo. Od same izčrpanosti nisem dojela, da sem dolge strani polnila v pojasnjevanju okoliščin, kako javno uničujejo in uničijo truplo hudega zločinca, kristjana, grešnega kozla, kako za potrebe samopotrditve in samoohranitve odstranijo *Drugo*. Na Björna nisem mislila.

Namesto tega *kruha in iger*. Ravno ko sem tiho vstajala s sedeža in hotela oditi, se je s tezo o lepi navideznosti za razvedrilo množic v razpravo na kolokviju vključil novi štipendist. Moja profesorica mi je pokimala. Smrtni primer, sem ji že prej pojasnila, v Južni Nemčiji. Teza o razvedrilu mi ni kaj prida povedala, a rada bi bila še ostala, še uro ali uro in pol, tukaj v tem postanem zraku seminarske predavalnice, vendar sem se ob 16.10 na Tempelhofu morala prijaviti za let.

Smrtni primer v Južni Nemčiji je bil nenatančen opis: moja izbira besed je vzbujala pričakovanje, da me tam pričakujejo ljudje, s katerimi bomo skupaj žalovali, s katerimi bomo skupaj v obredu. V resnici pa so pogreb že opravili, ne da bi me o tem obvestili. Takšna je bila Björnova želja, mi je napisala njegova mati, in vedela sem, da ne laže.

Ko sem izstopila iz fakultete, je 183-ka ravno peljala skozi križišče, mimo postaje. Delček poti do postaje Rotovž Steglitz mi je ustrezal, kajti že od nekdaj med hojo urejam misli. Toda spotikanje kolesc me je hitro vrglo iz zbranosti. Bilo je še pred poceni poletni in ropot kovčkov na kolescih še ni bil del mestnega hrupa. Kovček sem vlekla čez robove pločnikov, obenem pa tehtala (ne prav izvirno) idejo, da bi uvodoma začela s Svetonijem. „Na poslednji dan svojega življenja,“ se je glasil navedek, ki sem ga naposled

postavila kot moto svoji disertaciji, „je cesar Avgust poklical k sebi prijatelje in jih vprašal, ali je komedijo življenja odigral, kot se spodobi, končal pa s stavkom: ‚Če pa je bila igra zaigrana dobro, ploskajte in pospremte nas z radostjo.‘ Nakar je umrl.“ Navajam po Zankerju, knjigo *Avgust in moč podob* sem vtaknila v stranski žep kovčka na kolescih.

Bilo je čisto po Björnovo, da mi ni prepustil odločitve, ali pridem na njegov pogreb. V oporoki je zapisal, naj me obvestijo šele tri tedne po tem, ko bo umrl. Drugega v zvezi z mano nič.

Takoj ko sem prišla na letališče, me je za trenutek obšel občutek, da sem pristala na zbledeli razglednici. Kovček sem potegnila na gladka plastična tla in enkrat obhodila dvorano, preden sem našla okence: 16.40, v Augsburg. Okrog mene so stali pretežno poslovneži in med njimi je bilo gotovo tudi nekaj politikov, bilo je leto, ko se je vlada preselila v Berlin. Podjetno mirovanje čakajočih moških je prevevalo prostor z visokim stropom in pljuskalo vame, me za hip spremenilo v eno od njih, s konkretnim ciljem pred očmi, naročilom, poslom, večerom po koncu službe *doma*.

Björna sem spoznala v sedmem semestru študija. Bil je topel dan v začetku julija. V tistem času sem se zdravila zaradi več tegob. Ko naj bi pri seminarju imela referat, sem cele dneve in noči mrzlično pilila besedilo, pri katerem sem strokovno brezhibnost dosegla z manj truda kot spontani vrviki v pogovornem jeziku, ki sem se jih tudi naučila na pamet, da bi jih lahko vstavila na pravih, naravnih mestih; tudi določena stopnja raztresenosti ni mogla nič škoditi, saj bi vendar izdajala pravo mislecinjjo, pa tudi kdaj kakšna delna ponovljena poved, kak premor v pravem trenutku, nič od tega pa ni bilo pristno. Z Björnomo pa se je to izboljšalo. Pa če je bilo povezano z njim ali pa ne.

Pred Björnomo se je dogajalo, da ves ljubi dan nisem bila sposobna dvigniti žaluzij. Zvečer ali ponoči sem včasih šla kam ven, v Charlottenburg ali Mitte, se naličila kot Anita Berber na Dixovi sliki in bila videti prav skrivnostna.

Čeprav je bilo mogoče že nekaj let, sem se prvič peljala v pokrajino Brandenburg. Nisem si znala odgovoriti, kako mi je uspelo, da sem se neke nedelje dopoldne odpravila v Buckow in zamaknjeno, kakor sem mogla, vstopila v hišo Brechta in Weiglove, in skozi veliko stekleno steno gledala na jezero in vrt. Brecht, ki sem ga kot gledališkega teoretika cenila, njegova

odrska dela pa so mi vedno bila tuja, ga še nikoli dotlej nisem čutila tako *preteklega*.

O Björnovem zakonu sem vedela samo to, da je nesrečen. To, da je zaradi mene pustil ženo, je Björn čutil kot žrtvovanje, ki ga nisem v dovoljšni meri cenila. Zdaj sem čakala na letalo v njegovo domovino, kamor sem potovala z enim samim namenom: da ne obiščem Björnovega groba. To bi lahko storila tudi, če bi ostala v Berlinu, ampak doli, kot je zmeraj govoril, sem lahko še laže.

Ne maram namreč, da kdo odloča namesto mene.

Dovolj močna sem bila, o tem ni bilo dvoma. Morda je res brezbožno, nesmiselno, dejanje majhnega človeka, da pokojniku odvzameš še zadnje zmago slavje. Ampak tako sita sem bila, da se je Björn odločal namesto mene. Samo to sem imela v glavi.

»Službeno,« sem rekla, ko me je sklonjeni moški pred mano v vrsti, ki je pripovedoval, da je v Kreuzbergu obiskal sina in vnuke, vprašal, zakaj potujem. Omenila sem jezuitsko gledališče in Jakoba Bidermanna, baročnega dramatika, ki je v Dillingenu poučeval bogoslovje in filozofijo. Veliko in obširno sem pripovedovala in takoj, ko sem kaj izgovorila, se mi je zdelo logično in resnično. Skoraj bi že sama verjela, da bom v zimskem semestru ponudila proseminar o Prazničnem značaju jezuitskih odrov. Ko se moški ni mogel načuditi, da prebivalka prestolnice zaradi takšnih reči potuje v njegovo domovino, in ko je vneto prikimal, sem se počutila zasačeno.

Misli so mi uhajale k Björnu, ki me je zaradi prisiljenosti, zaradi katere sem zmogla vstopiti v podzemni vlak samo, če je kdo drug pritisnil mastni gumb za odpiranje vrat, označil kot Berlina nevredno. Sodil je med tiste, ki so mislili, da jim upravičenost, prebivati v prestolnici, podeljuje ležernost in kvečjemu tudi še sposobnost pitja alkohola, drugače da jih bodo poslali nazaj v provinco. To me je zabavalo ali pa je vsaj očitno tako bilo videti, Björn mi je namreč rekel, da sem vzvišena. Vendar me je, nasprotno, njegova vera v to, da je s stalnim prebivališčem na matičnem uradu okraja Prenzlauer Berg v življenju nekaj dosegel, navdala bolj z zadrego in radovednostjo.

Enkrat me je Björn za božične praznike povabil domov in ravno še pravi čas sem se izgovorila. Tako njegove Južne Nemčije nikoli nisem spoznala, njegove čudaške mešanice kljubovalnega ponosa in občasnih pobegov, njegov R, ki ga je tako požiral, da sem najprej mislila, da je Rus. Rekel je *domov* in pomislila sem na tisto sobotno popoldne, ko sem štiri leta po tem,

ko sem se pri šestnajstih odselila od doma, pri *Bijou Brigitte* na Kudammu srečala mater. Pokazala se je s svoje razčustvovane strani in se opravičila, kar pa tudi nič ni pomagalo. Konec je z dedcem, je zamrmrala, mrmranje ali pa dretje, vmesnih stanj pri njej nisi dobil. Z dedcem je konec, je ponovila, jaz pa sem samo pokimala. Mogoče je isto rekla še enkrat, ampak takrat sem jaz že zdirjala iz trgovine.

V centru Buckowa, kjer sem na vrtu kavarne čakala na prosto mizo, je dišalo po pokošeni travi. Björn je ta vonj poznal, jaz ne. Pozneje mi je na dolgo in široko razložil, kako zelo prezira vse, kar ga spominja na ljudi, podobne njegovim staršem in njihove urejene tratice, ki so iz njega naredili nesrečnega – skrivaj sem pomislila: domišljavo nesrečnega – človeka.

Neka ženska je pomahala natararju, da bi plačala, potem pa vstala, si pogladila krilo in izginila v notranjosti kavarne. Za mizo je, sodeč po domačnosti njenih kretenj, pustila moža ali fanta, ki sem ga videla samo v hrbet. V trenutku, ko sem pristopila k mizi in se pozanimala, ali je prosta, se je ravnokar naslonil nazaj in mimo sončnika pomežikal v svetlobo.

»Sedite,« je rekel.

In sem sedla. Mislim, da je bilo s tem že vse dogovorjeno.

Čez pult sem potisnila osebno izkaznico, na prtljažno tehtnico postavila kovček, malo zatem pa v rokah držala vstopni kupon. Vedela sem, da bom močna. Dovolj močna, da bom konec tedna preživela v razmišljanju o jezuitskih odrih, v sprehodih po tlakovanih ulicah, in da ne bom pustila, da bi se me dotaknila misel na to, da je Björn po teh kamnih devetnajst let hodil, kot otrok še opotekavo, skakljaje in sanjavo, kot mladostnik tako, da je vlekel noge za sabo, kul, morda kdaj s kakšno punco, kaj pa vem o tem, kaj vem o njem. Ogledovala si bom baročne slikarije na oltarjih, zlato dvorano stare univerze jezuitskega kolegija, Študijsko cerkev, samostansko cerkev, tolste gole rokokojske angelčke, in ta misel mi je zadostovala, da je vse obstalo, otopelo, kot v zmrznjenem posnetku za razglednico. Naenkrat nisem zmogla več niti koraka.

Grbavec z vnuki v Kreuzbergu me je negotovo pogledal in šepnil, da tudi on leti komaj prvič, no, pravzaprav drugič.

»Sedite,« je takrat rekel.

Ko se je obrnil k meni in proti meni obrnil stol, ki ga je njegova žena primaknila k robu mize, je njegov obraz s sonca oblila senca. Pesek na tleh je zaškripal. Skorajda bi se bila premislila, ker sem to sedanje začutila kot pregrobo, vsiljivo, toda nekaj v Björnovem smehljaju je to misel preprosto izbrisalo. Prijela sem naslon in sedla. Björn svoje dlani ni dovolj hitro odtegnil in dotaknil se je mojega lakta. Nisem vedela, ali je to hotel. Pa bi si želela vedeti, tudi pozneje, še zlasti pozneje, vendar si nikdar nisem upala vprašati.

Björn je snel sončna očala, verjetno je čakal na račun, ki ga je stari natakark prinesel k najini mizi in ga položil pred mene. Ni opazil, da mu je za račun pri tej mizi pomignila druga ženska. Björn je okleval, zabavalo ga je, potem pa stisnil ustnici in se smehljaj. Spogledala sva se. Natakark me je nestrpno pogledal in požvenkljal s kovanci v denarnici. »Moj mož bo plačal,« sem rekla.

Björn je čutil, da se je vse začelo s tem stavkom. Vse, in to, kot sem spoznala mnogo zatem, ni bilo več kot teh štirideset, petdeset sekund pod sončnikom neke kavarne v Buckowu. Najina nasmeška, neočiščena kavarniška mizica in najin molk so v naju spodbudili misel na življenje, ki bi bilo drugačno.

V dvoje, jaz in on. Kdor koli že je bil on, kdor koli že sem bila jaz. Življenje, ki je bilo nekako lahkotnejše, bolj nedeljsko, brez umetnih skrbi in strahu pred novim dnem, ki mi ob jutrih niso dale vstati, čeprav sem se dodobra naspala.

Pokazala sem letališki vstopni kupon in odšla skozi varnostno kontrolo, vnovič nekaj korakov bliže kraju z nagrobnikom, na katerem je bilo napisano Björnovo ime. Pod njim dve številki, morda v zlati gravuri, med njima vezaj, ki naj bi držal skupaj neko življenje. Prav zato sem morala v Dillingen: zaradi zavedanja, da lahko peš pridem do tega groba. In da bom lahko močna. Da lahko držim skupaj svoje življenje ali to, kar je od njega ostalo.

Björna nisem več ljubila.

Vsi primeri njegovih zmagoslavij so se združili v eno. Ne, nisem mislila na podrobnosti najinih prepиров, ki so bili v resnici njegovi prepiri, kajti imela nisva nič najinega, celo v prepirih ne, imela sva samo mojo nemočno molčečnost in njegov očitek, da se skrivam za znanostjo. Nisem hotela, nisem smela misliti na Björna. In ne na majico s kratkimi rokavi, ki jo je rad nosil, tisto temno rdečo, na kateri je pisalo *Briga me, zdaj tako pač bo*, in ne

na komaj vidno tanko brazgotino, ki je podaljševala lok njegove zgornje ustnice in je bilo videti, da kot povabilo, obljubo odpira usta, in ki me je v Buckowu takoj privlačila.

K mizi se je s sončnimi očali v laseh vrnila njegova žena, čez rame si je obesila torbico in vprašala, ali je že poračunano, nato pa v slovo pokimala, ne da bi me pogledala, medtem pa je Björn vstal s stola.

Jasno mi je bilo, da ga bom v nekaj dneh pozabila.

To, da sem ga še tisti teden srečala v univerzitetni knjižnici na Potsdamskem trgu, je bilo naključje. Ker sta se ujemali zadnji številki najinih izkaznic, sva po istih policah iskala knjige, ki sva si jih naročila za izposajo. Najprej sem zagledala njegova usta, brazgotino, potem pa ga je zakril kup knjig, knjižna polica med nama. Hodil je vzdolž police, manj izvežban kot jaz, naredil korak nazaj, še enkrat preveril, in pod njegovimi prsti, ki so potrkali na podlago police, se je stresla pločevina. To sem začutila, ko sem z druge strani segla po svojih knjigah.

Na sebi je imel majico, ki bi se mi na vsakem drugem moškem zdela butasta, majico, ki je nasprotovala mojemu prepričanju: *Briga me, zdaj tako pač bo*. Naslovi knjig, ki si jih je izposodil, so zveneli tehnično in nisem vedela, kaj pomenijo. Ko me je zagledal, je bilo na lepem vse kot samoumevno, tudi to, da je rekel »Pridi, greva.« Šla sem k omarici in iz nje vzela nahrbtnik, potem pa šla za njim.

V Berlinu se ne dogaja pogosto, da si dvakrat prideš na pot. Björn je stanoval v četrti Prenzlauer Berg, jaz v Steglitzu. Nikoli prej mi nič ni bilo bolj razumljivo kot njegov stavek: »Pridi, greva.«

Pri izhodu je na izvesku pisala napoved leta v Augsburg, poiskala sem si sedež in razločno sem čutila samo to misel: Björn je hotel, da bi se počutila krivo. *De mortuis nil nisi bene*, če hočete. Toda prepričana sem bila, da si je Björn zamislil, kako se bom tri tedne po njegovi smrti na njegovem grobu zlomila. Te usluge mu nisem hotela narediti, nikakor. Hotela sem si priboriti nazaj odločitev, ki mi jo je odvzel. Gotovo si je zamišljal, kako v trenutku, ko se zlomim, dojamem, zakaj ni hotel, da se od njega poslovim. Jaz pa sem to vedela tudi brez tega.

Njegova mati je še danes prepričana, da sem Björna zapustila zato, ker mu je telo začel razžirati rak.

»Pridi, greva ...«

Vso noč sva se pogovarjala v Schwarzes Cafe in mesto je bilo najino. V začetku sva se veliko sprehajala, našla sva kakšen *najin krajček*, in še enega, in se vsakih deset metrov ustavljala, da sva se lahko poljubljala. Björn mi je pripovedoval o službi, ki je imela opraviti s tehniko, tonsko tehniko pri neki glasbeni založbi, in tega nikdar ni izgovoril brez ponosa, toda meni je bilo vseeno, poslušala sem ga, toda ne pozorno, nasprotno, preprosto sem se samo smejala, veliko in glasno, in on se je smejal z mano. Pogovarjala sva se o družinah, bratih in sestrah, omenila sem mamó, Björn je omenil očeta, potem pa sva postala tišja.

Njegova žena je bila pogosto na službenih potovanjih in o njunem zakonu sem vedela samo to, da je bil nesrečen, kot mi je povedal, ne da bi ga kaj vprašala. Z Björnom se v začetku sploh nisva imela slabo.

Svoje prisile sem res bolje obvladovala. V četrtem letniku sem spontano, ne da bi si pred tem določila vse stavke, na seminarju med razpravo o teatralni razsežnosti nemške kulture golote 20. let, prispevala odločilni preobrat.

Malo zatem sem začela pisati magistrsko delo in oboževala sem raziskovalno delo in arhive. Med signaturami, v sistemu za njimi, v tistem redu, ki se je na pogled ujema z mojim novim življenjem, sem se počutila dobro: ljubila sem in bila ljubljena. Vse je bilo čisto preprosto, kaosa je bilo konec, ni bilo več strganih niti in Anite Berber, namesto tega pa vonj starih knjig, ropotanje predalnikov z listki in enakomerno migotanje med branjem mikrofilmov. Rada sem imela tudi Björnov šaljivi posmeh *mojim nagcem*. Lepo sva se imela.

Dokler Björn ni zapustil žene. Zame, kot je rekel. In naenkrat sem postala njegova dolžnica.

»Smrt nastopi v delčku sekunde, ljudje v silovitih plameni preprosto izhlapijo,« sem dve leti po tem, ko sem zaključila disertacijo, prebrala v reportaži, ki je opisovala goreča stolpa v New Yorku. In ko sem spet nekaj let zatem izvedela, da v Švici obstajajo pogrebna podjetja, ki iz pepela umrlih stiskajo diamante, sem še enkrat vse skupaj premislila, premislila o ljudeh, ki v smrti postanejo nič, in o ljudeh, ki postanejo diamanti. Članku sem dala naslov *The Body of Death: Notes on Dying in a Postmodern Age*, in še preden sem si uzavestila, sem ga posvetila Björnu. Še nekaj sekund po tem, ko sem natipkala tistih pet črk, štirideset ali petdeset sekund po tem, so moji prsti še vedno lebdeli nad tipkovnico. Vse je otrpnilo, znova.

Čutila sem, da je napak, ljudi predelovati v diamante. Saj človek ni takšen: prosojen, lesketav, gladek.

Sedem tednov sva že hodila vsak svojo pot, ko sem na predzadnji petek zimskega semestra (mojega drugega kot znanstvena sodelavka) iz pisarne stopila na hodnik, da bi h govorilni uri povabila naslednjo študentko. Pred mano je stal Björn. Očitno je čakal na pragu, kajti začutila sem njegov dah in kako mi je zdrsel po licu. Takoj je stopil korak nazaj, toda trenutek, v katerem sva delila dih, drget, se je pretrgal šele, ko sem mu pogledala v oči in v njih videla samo strah. Ustrašila sem se.

Sedite. Moj mož bo plačal. Pridi, greva. Je to vse, kar ostane? Sedem besed, dve srečanji, naključje? To je bilo to, kar je bilo lepega, to, kar je ostalo.

Tisto grdo se je začelo takrat, ko se je Björn z dvema polnima potovalkama in vzvišenostjo nekoga, ki je nekaj žrtvoval, pojavil pred mojimi vrati v Steglitzu in odtlej zahteval več časa in pozornosti, kot sem mu ju bila pripravljena dati. Do njega sem še čutila vedno enako, vendar so me njegova pričakovanja do mene obrnila proti njemu. Hotel je odškodnino, če ne celo odkupnino za to, da se je ločil od žene, s katero je pretrpel štiri leta zakona in vrsto neuspešnih poskusov umetne oploditve. Hotel je to od mene. Od velike ljubezni, ki sva si jo v Buckowu na tihem izsanjala. Toda kakšna ljubezen je to, če nekdo, takoj ko mu pri drugem nekaj ni všeč, reče: »Kadar koli grem lahko nazaj k njej?« Björnova žena v ločitev še ni privolila. Njegove grožnje so vodile v prepire, ki so se večinoma končali z njegovim zmagoslavjem in odločitvami, ki sem se jim tiho izmaknila, kar je potem izzvalo nov prepir. Odšel je od žene, torej sem bila pri njem do vratu zadolžena in z mano je moralo vse biti popolno, jaz sem morala biti popolna ali pa ga vsaj osrečevati bolj, kot bi ga lahko žena.

Björn ni razumel, kaj mi pomeni biti izbrana za eliten doktorski študij, v skupino, kateri sem nekaj tednov pripadala, jaz pa nisem in nisem mogla doumeti, zakaj se je k meni sploh hotel priseliti. Za moškega njegovega kova, sem mislila, bi bilo vendar idealno, da ga ljubita dve ženski. Na neki nekonvencionalen način je bil na pogled privlačen in od življenja je pričakoval, da bo veselo in preprosto. Joder tip je bil, njegovo telo je bilo tako robustno, da je bila bolezen pri njem videti kot porog. In res mu sprva nisem verjela, da ima raka, temveč sem mislila, da je to še ena njegovih šahovskih potez, da bi me izsiljeval. Konec koncev sem ga zapustila že pred tem.

Pravzaprav pa sem ga potrebovala. Če odmislim noči, v katerih sem dajala videz, da sem razvpita, čutila pa sem se kot Anita Berber, sem bila ves čas bolj zadrta, bolj sramežljiva in intelektualna kot druge, dokler mi Björn ni vlil občutka, da sem dovolj normalna, da me lahko ima rad moški kot on in da me nekdo za božič povabi domov. In zdaj sem se odpravljala na to potovanje, le da v povsem drugačnih razmerah, in že dobre pol ure sedela v bližini visoke steklene stene, iz katere se je odpiral pogled na vzletno stezo Tempelhofa.

»Rak je,« je rekel Björn, »rak trebušne slinavke.« In: »Umril bom.« Hodnik je bil prazen, moja seminarska skupina verjetno že na vikendu, naju pa so obkrožale stene. V tistem trenutku sem mislila na marsikaj: Bolezen kot metafora, Susan Sontag, simbolika mojih rimskih mrtvecev, vse to. Björn je zajokal. »Ne smeš priti nazaj iz usmiljenja,« je rekel, ko sva hodila po sveže zapadlem snegu na Grunewaldstraße. Prižgale so se ulične svetilke. Ena je živčno utripala, pogledala sem stran. »Ali pa zato, da me po tem ne bo pekla vest,« sem dodala. Björn je prikimal. Razumska sva bila, odrasla, in vedela sva, kaj je za oba najbolje: nobenih prepirov več, nobenih preseženih pričakovanj in krivičnih dolžnosti. »Bom že zmogel,« je rekel, »saj sem močan.« Sneg je udušil vse zvoke. Morda bi se najin pogovor drugače obrnil, če bi deževalo. Zagotovo. Velikokrat sem se spraševala, kako bi potek tega spremenil dež s snegom.

Pri postaji Rathaus Steglitz sva se poslovila, ker sem šla na avtobus, Björn pa na cestno železnico. Objela sva se in tako sva se trudila, da bi se izognila vsemu, kar bi *predolgo* trajalo, da sva se že skoraj samo bežno oplazila. Misli so mi uhajale v Buckow. Ko sem na avtobusu še gledala za njim, bi se moral samo še enkrat obrniti ali pa samo še enkrat pogledati po oknih 183-ke, celo, če bi obotavljivo obstal bi bilo dovolj, da bi nemudoma izstopila. Sledila bi mu, morda bi morala steči za njim. Medtem ko je avtobus speljeval, sem se videla, kako bi rahlo pordelih lic stala pred Björnom. In tudi on bi preprosto lahko pozvonil pri meni, v Lauenburgerstraße; zvečer sem ga čakala. Nasmehnila bi se in rekla, da se vrnem k njemu in da ga bom pospremila na kemoterapije in da grem z njim skozi celo to sranje, ker ga ljubim.

Verjetno ne bi šlo. Tega čarnega rekla se oklepam od tistega večera. Mar ni bila njegova oporoka, ta njegov objestni odvzem opravilne sposobnosti, najboljši dokaz za to? Björn ni kot Avgust vprašal, ali je komedijo življenja odigral, kot se spodobi, temveč je meni nič tebi nič določil, da ta gledališka igra za drug glavni lik prihrani še epilog Krivde. In zaključil je z besedami: »Če pa je bila igra zaigrana dobro, ploskajte. Veselite se življenja, kajti ni

res, da je smrt strašna samo za tiste, ki ostanejo za vami. Vi boste živeli naprej, naličite se torej spet kot Anita Berber in habilitirajte se v Amsterdamu, kamor sem te zdaj hotela povabiti, samo šest ur z vlakom, ampak članek sem morala dokončati do ponedeljka. Moram igrati, da sem mrtev, da ne bivam več; ni me več. Ni me več, in to mi gre na jetra. Ne diši mi vse to, kar menda prihaja, še najmanj pa mi diši Prazen Nič. Smrt je najhujša za tistega, ki umira, verjemi.« In potem je umrl.

»Pridite že,« je rekel grbavec in me gledal, negotovo, ni vedel, ali se sme dotakniti moje roke. Takoj ko sem došla, da so se prvi potniki že vkrcali na letalo, sem na ustnicah začutila solze. Prestrašila sem se in se prijela za lica: prav zares sem jokala. In pravzaprav nikoli ne jokam. Pogledala sem moškega, se še, medtem ko sem vstajala, obrnila ter odšla proti prijavnici. Björn je bil mrtev. Ni več živel. Ni več mislil, ni več ljubil, ni več govoril. Njegovo telo je razpadlo, duša ugasnila. Tisto leto, ko sem zaključevala doktorsko disertacijo, sem smrt le stežka dojemala drugače kot simbolno. Björn je naenkrat umrl, ni ga bilo, ničesar več, odšel je za vedno, in jaz nisem močna.

Iz nemščine prevedla

Urška P. Černe